

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

9(18)

2009

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

ALTERNATYVI MODERNYBĖ:

TRADICIJA, IDENTITETAS IR DISKURSAS

Sudarytojas VYTIS ČIUBRINSKAS

ALTERNATIVE MODERNITIES:

TRADITION, IDENTITY AND DISCOURSE

Edited by VYTIS ČIUBRINSKAS

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI
LEIDVYKLA

VILNIUS 2010

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Vilniaus pedagoginis universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKCINĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Vytytis Čiubrinskas

Įvadas į <i>alternatyvios modernybės</i> studijas. Permažstant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas	9
Introduction. Alternative Modernities: Tradition, Identity and Discourse.	
Summary	18

Jonathan D. Hill

The Politics of Indigenous Identities in South America, 1989–1998	23
Čiabuvių tapatumų politika Pietų Amerikoje, 1989–1998. Santrauka	52

David Sutton

Between Memory and Modernity: Moral Temporalities in Kalymnos, Greece	55
Tarp atminties ir modernybės: moralinis laiko tėkmės supratimas Graikijos Kalimno saloje. Santrauka	75

Ingo W. Schröder

Against 'Identity': Exploring Alternative Approaches to the Study of the Politics of Local Culture	77
Prieš „tapatybę“: ieškant alternatyvių būdų tyrinėti vietos kultūros politiką. Santrauka	91

Neringa Klumbytė

Post-Socialist Sensations: Nostalgia, the Self, and Alterity in Lithuania	93
Posovietinės jausenos: nostalgija, savastis ir marginalizacija Lietuvoje. Santrauka	114

Aet Annist

Outsourcing Culture: Establishing Heritage Hegemony by Funding Cultural Life in South Eastern Estonia	117
Įsigyjant kultūrą: paveldo hegemonijos sukūrimas finansuojant kultūrinį gyvenimą pietryčių Estijoje. Santrauka	137

Romualdas Apanavičius

Etnologijos studijos Lietuvoje 1927–2005 metais	139
Studies in Ethnology in Lithuania in 1927–2005. Summary	165

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai. Šaknys Ž. (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	165
Vytis Čiubrinskas. Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos (<i>Auksuolė Čepaitienė</i>)	169
Representations on the Margins of Europe: Politics and Identities in the Baltic and South Caucasian States. Darieva T. and Kaschuba W. (eds.) (<i>Ingo W. Schröder</i>)	173
Darius Staliūnas. Savas ar svetimas paveldas? 1863–1864 m. sukilimas kaip lietuvių atminties vieta (<i>Rasa Čepaitienė</i>)	175

Konferencijos / Conferences

10-oji EASA konferencija Slovėnijoje (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	179
Konferencija „Etninės kultūros tradicijų tęstinumas ir iššūkiai šiuolaikinėje visuomenėje“ (<i>Andželika Lapinskienė, Kęstutis Meškys</i>)	184

Sukaktys

Lietuviškosios tautotyros profesionalui Jonui Baliui – 100 metų (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	187
Vitaliui Morkūnui – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	189

In Memoriam

Rita Marija Pilkaitė-Butvilienė (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	191
--	-----

Etnologijos studijos Lietuvoje 1927–2005 metais*

Romualdas Apanavičius

Kaip rodo negausūs archyvų duomenys, nuo 1927 m. Stepono Batoro universitete Vilniuje etnologijos studijos buvo labiau susietos su etnologijos, o nuo 1934 m. Vytauto Didžiojo universitete Kaune – su tautosakos mokslo tyrimais. Dėl politinių priežasčių iki 1940 m. ryšių tarp šių universitetų nebuvo. Karo ir pokario metais etnologijos studijos Vilniaus universitete sunyko, etnologija tapo tik filologijos ir istorijos studijų atšaka. Nuo 1992 m. etnologijos studijų programą VDU vykdo Etnologijos ir folkloristikos katedra, studijuoja bakalaurai, magistrai ir doktorantai. VDU etnologijos studijos suvienijo iki tol buvusias atskiras studijų pakraipas – aprėpia etnologijos, tautosakos, mitologijos, kultūros antropologijos, etninės muzikos ir šiuolaikinės kultūros tyrimus.

Prof. habil. dr. Romualdas Apanavičius, Vytauto Didžiojo universitetas, Etnologijos ir folkloristikos katedra, K. Donelaičio g. 52, LT-44248 Kaunas, el. paštas: r.apanavicius@hmf.vdu.lt

Etnologijos studijos Lietuvoje pradėtos 1927 m. Stepono Batoro universitete, o 1934 m. – Vytauto Didžiojo universitete, įkūrus šiose dviejose institucijose savarankiškas katedras. Iki tol etnologijos kursai abiejuose universitetuose buvo skaitomi kaip istorijos arba filologijos studijų dalykai. Nors abu universitetai buvo skirtingose valstybėse: *Stepono Batoro universitetas Vilniuje* (SBU) – Lenkijoje, *Vytauto Didžiojo universitetas* Kaune (VDU) – Lietuvoje, tačiau tuometinė etnologijos mokslo padėtis lėmė, kad studijų problemos buvo daug kuo panašios. Po Antrojo pasaulinio karo dėl SSSR okupacinės valdžios politikos etnologijos studijos vykdytos tik Vilniaus universitete (VU), nes VDU 1950 m. buvo išskaidytas į Kauno politechnikos institutą ir į Kauno medicinos institutą.

* Straipsnis lenkų kalba skelbtas: Apanavičius Romualdas. 2007. Studia etnologiczne na Litwie w latach 1927–2005, ANALECTA. *Studia i materiały z dziejów nauki*. Rok XVI, zeszyt 1–2(31–32): 165–190. Dėkojame *Analecta* redakcinei kolegijai (vyr. red. habil. dr. Halina Lichočka), maloniai sutikusiai šį straipsnį publikuoti lietuvių kalba.

Faktiškai šis universitetas buvo likviduotas. 1989 m. atkūrus VDU, 1992 m. pradėtos etnologijos studijos.

Sudėtinga etnologijos studijų Lietuvoje padėtis lėmė ir šio mokslo raidą, kuri daugiausia ir aptarta ankstesnių tyrinėtojų darbuose. Apie etnologijos mokslą VU išsamiai rašė Pranė Dundulienė (Dundulienė 1978), sovietinės okupacijos padarinius nagrinėjo Vytis Čiubrinskas (Čiubrinskas 2001), VDU įnašą į etninės kultūros tyrimus aptarė Vacys Milius (Milius 1994). Tačiau etnologijos studijos beveik nenagrinėtos arba jos tik paminimos nagrinėjant šio mokslo raidą. Etnologijos studijas tarpukario VDU kiek plačiau aptarė VDU etnologijos bakalaurė Ina Junelytė 2003 m. baigiamajame savo darbe, tačiau jos su studijomis SBU nelygintos.

Autorius, pasitelkęs Lietuvos centriniam valstybės archyve (LCVA), VU Mokslinės bibliotekos Rankraščių skyriuje (VU RS), šio universiteto archyve (VU A) saugomą medžiagą ir sugretinęs ją su paskelbtais ir rankraščiais darbo duomenimis, bandys atskleisti beveik 80 metų trukusią etnologijos studijų raidą Lietuvoje, jų ypatumus ir poveikį etnologijos mokslui. Gretinti studijas SBU ir VDU iki Antrojo pasaulinio karo itin sunku, nes LCVA ir VU RS išliko tik fragmentiškų duomenų apie studijas SBU. Studijas SBU įmanoma aptarti tik apytikriai, archyvų duomenis gretinant su skelbtu P. Dundulienės darbu, taip pat leidiniuose apie VU istoriją (Kubilius ir kt. 1977; Kubilius i dr. 1979) pateikta medžiaga.

Studijų organizavimas

Lenkijos Respublikos religijos ir viešojo švietimo ministerija (*Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej*) 1919 m. rugsejo 1 d. paskelbė, kad Vyriausybės 1919 m. rugpjūčio 28 d. dekretu atkuriamas Vilniaus universitetas ir suteikiamas jam karaliaus Stepono Batoro vardas. Universiteto atidarymo iškilmės surengtos 1919 m. spalio 11 d. (Kubilius ir kt. 1977: 157), jis atkurtas po ilgo 87 metų laikotarpio, kai Rusijos caras Nikolajus I po 1831 m. sukilimo pralaimėjimo 1832 m. gegužės 1 d. aktu universitetą uždarė. Iki 1842 m. Vilniuje veikė tik šio universiteto likučiai – Medicinos ir Dvasinė akademijos (Kaminskas 2002: 9–38).

Stepono Batoro universitete buvo 6 fakultetai. Iš jų Humanitarinis laikytas svarbiausiu (Kubilius i dr. 1979: 148), nes jis lėmė universiteto humanitarinį pobūdį. Šiame fakultete veikė 7 katedros, čia nuo 1927 m. buvo Etnologijos ir etnografijos katedra.

Prieš įkuriant katedrą, nuo 1924 m. veikė Stepono Batoro universiteto Etnologijos skyrius (*Zakład etnologii uniwersytetu Stefana Batorego*), kurį sudarė Etnografinių eksponatų seminaras (*Pracownia etnologiczna*) ir Etnografijos mu-

ziejus (*Museum etnograficzne*). Prie Etnologijos skyriaus taip pat veikė ir Etnologijos seminaras (*Seminarium etnologiczne*), kuriame studentai gilino etnologijos žinias, įgytas klausiant istorijos krypties katedrose etnologijos kursus skaičiusių dėstytojų paskaitų (Dundulienė 1978: 52).

Humanitarinio fakulteto (*Wydział humanistyczny*) taryba 1927 m. kovo 3 d. priėmė sprendimą įkurti Etnologijos ir etnografijos katedrą ir tų pačių metų kovo 5 d. kreipėsi į SBU Akademinių senatą su pasiūlymu įkurti katedrą ir vedėja skirti docentę Cezariją Ehrenkreutzową bei suteikti jai profesoriaus pavaduotojos (*zastępcy profesora*) pareigas¹. Senatas kovo 11 d. nutarė įsteigti katedrą, ir SBU rektorius 1927 m. kovo 14 d. raštu Nr. 3452 ex 1296/27 kreipėsi į Religijų ir viešojo švietimo ministerijos IV departamentą (*Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Departament IV*). Jis pateikė Humanitarinio fakulteto tarybos 1927 m. kovo 3 d. sprendimą ir Senato kovo 11 d. nutarimą:

1) kreiptis į Religijų ir viešojo švietimo ministeriją su prašymu suaktyvinti Etnologijos ir etnografijos katedrą kaip labai svarbią, atsižvelgiant į vietos sąlygas;

2) patikėti paskaitas ir pratybas katedros profesoriaus pavaduotojai doc. Cezarjai Ehrenkreutzowai.²

Ministerija 1927 m. kovo 21 d. raštu Nr. IV. S.W. 3004/27 pranešė, kad katedra 1927 m. balandžio 1 d. įsteigiama, vedėja patvirtinta C. Ehrenkreutzowa, ir paprašė pateikti dotacijų ir asignacijų katedros reikmėms planą³. Kovo 30 d. Humanitarinio fakulteto dekanas prof. Janas Oko raštu Nr. 710 ex 1926/27 kreipiasi į ministeriją dėl dotacijos katedrai⁴.

Pagal archyvinius duomenis nustatyti tikslesnį katedros narių sąrašą nelengva, nes kursų skaitė bei egzaminavo ir kitų katedrų profesoriai. Aišku tik tiek, kad 1934 m. katedroje vyresniuoju asistentu dirbo tos pačios katedros auklėtinis magistras Witoldas Dynowski⁵ (vėliau Varšuvos universiteto profesorius), o 1934 m. C. Ehrenkreutzowai išvykus dirbti į Varšuvą, Humanitarinio fakulteto dekanas prof. Janas Otrębskis 1934 m. balandžio 24 d. raštu Nr. 1091 ex 1933/34 kviečia Jogailaičių universiteto Krokuvoje profesorių Kazimierzą Moszyński

¹ Humanitarinio fakulteto tarybos 1927 03 05 kreipimasis į SBU Akademinių Senatą (*Pismo Rady Wydziału Humanistycznego do Senatu Akademickiego USB z dnia 5 marca 1927 r.*), LCVA, F. 175, Ap. 5IVb, B. 44, L. 18.

² SBU Rektoriaus 1927 03 14 raštas Religijų ir viešojo švietimo ministerijos IV departamentui (*Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Departament IV*), LCVA, F. 175, Ap. IA, B. 816, L. 41.

³ Ministerijos 1927 03 21 raštas, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 97, L. 20.

⁴ SBU Humanitarinio fakulteto dekanas 1927 03 30 raštas Ministerijai, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 97, L. 21.

⁵ Pažyma, 1934 m. išduota W. Dynowskiui, ji yra asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. IBb, B. 16, L. 8.

dirbti etnologijos ir etnografijos katedros vedėju⁶. Humanitarinio fakulteto taryba 1934 m. birželio 26 d. visais 9 balsais balsavo už K. Moszyńskio kandidatūrą⁷, ir Religijos ir viešojo švietimo ministras W. Jędrzejewiczius 1935 m. rugsėjo 4 d. raštu Nr. BP-19658/35 skiria jį Stepono Batoro universiteto Vilniuje paprastuoju profesoriumi (*profesora zwyczajnego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie*)⁸.

P. Dundulienės (Dundulienė 1978: 60) teigimu, kartu su K. Moszyńskiu į Vilnių atvyko ir J. Klimaszewska (vėliau Jogailaičių universiteto profesorė), tačiau duomenų apie tai archyvuose aptikti nepavyko.

Pagal archyvų duomenis, katedroje kursų neskaitė dr. M. Znamierowska-Prüffer, gavusi magistro diplomą SBU 1932 m.⁹, o daktaro disertaciją tame pačiame universitete apgynusi 1939 m. gruodžio 5 d.¹⁰ Ji dirbo SBU Etnografijos muziejuje: nuo 1927 m. spalio 1 d. iki 1932 m. kovo 31 d. jaunesniąja, nuo 1932 m. balandžio 1 d. iki 1933 m. rugsėjo 30 d. – vyresniąja asistente, o nuo 1933 m. spalio 1 d. iki 1939 m. gruodžio 15 d. – muziejaus vedėjo pavaduotoja¹¹.

Etnologijos ir etnografijos katedra SBU veikė iki pat šio universiteto reorganizavimo 1939 m., kai Vilnius ir Vilniaus kraštas SSSR ir Lietuvos Respublikos 1939 m. spalio 10 d. savitarpio pagalbos sutartimi buvo perduotas Lietuvai (Kubilius ir kt. 1977: 315).

Lietuvos Respublikos Vyriausybei 1919 m. sausio 2 d. persikėlus iš Vilniaus į Kauną, šis miestas tapo laikinąja valstybės sostine. Vilnių sausio 5–6 d. užėmė bolševikinės Rusijos raudonoji armija, o balandžio 21 d. – Lenkijos kariuomenė.

Kaunas buvo ir tarpukario Lietuvos kultūros centras. Čia 1920 m. sausio 27 d. įsteigiami Aukštieji kursai su 6 skyriais, o 1922 m. vasario 16 d. – *Lietuvos universitetas*. Jame buvo 5, nuo balandžio 12 d. – 6 fakultetai (Kaminskas 2002: 9–10), iš kurių Humanitarinių mokslų fakultetas kartu su Teologijos-filosofijos fakultetu buvo vieni reikšmingiausių. Humanitarinių mokslų fakultete buvo 4 skyriai: kalbotyros, literatūros, istorijos ir filosofijos. 1930 m. birželio 7 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Lietuvos universitetas kunigaikščio Vytauto Didžiojo garbei pavadinamas *Vytauto Didžiojo universitetu*.

Humanitarinių mokslų fakultete veikė 12 katedrų, 1934 m. rugsėjo 15 d. įsteigta 13-oji – *Etnikos katedra* (Lasinskas, Pivoras 2002: 125–148). Katedros

⁶ SBU Humanitarinio fakulteto dekanas 1934 06 24 raštas, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 312, L. 36.

⁷ SBU Humanitarinio fakulteto tarybos 1934 04 26 protokolas, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 312, L. 36.

⁸ Ministro 1935 09 04 raštas, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 312, L. 16.

⁹ M. Znamierowska-Prüffer asmens byla, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 327, L. 8.

¹⁰ M. Znamierowska-Prüffer asmens byla, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 327, L. 4.

¹¹ 1935 12 29 pažyma apie M. Prüffer darbą SBU, LCVA, F. 175, Ap. 5IVBb, B. 889, L. 2.

vedėju paskirtas filologas ir folkloristas prof. Mykolas Biržiška. Jo dar 1934 m. sausio 19 d. teikimu Humanitarinių mokslų fakulteto tarybai Etnikos katedra turėjo aprėpti etnologijos, etnografijos ir folkloro studijas, tad vyresniaisiais asistentais buvo patvirtinti archeologas dr. Jonas Puzinas ir folkloristas dr. Jonas Balys. Pastarojo vieton nuo 1935 m. dirbti atėjo folkloristas dr. J. Baldauskas-Baldžius¹², nes J. Balys paskiriamas naujai įsteigto Lietuvių tautosakos archyvo vedėju. Etnologijos, etnografijos ir folkloro kursus, be Etnikos katedros dėstytojų, skaitė ir kitų Humanitarinių mokslų fakulteto katedrų darbuotojai: filologas, etnologas ir archeologas prof. Eduardas Volteris, menotyrininkas doc. Paulius Galaunė, filologai profesorai Vincas Krėvė-Mickevičius ir Balys Sruoga (June-lytė 2003: 10–12).

Etnikos katedra VDU veikė iki 1940 m., nes 1939 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtu Universitetų įstatymu nuo 1940 m. sausio mėn. į Vilnių buvo perkelti Humanitarinių mokslų ir Teisių fakultetai, 1939 m. gruodžio 15 d. sustabdžius Stepono Batoro universiteto veiklą ir atkūrus Vilniaus universitetą, tvarkomą pagal Vytauto Didžiojo universiteto statutą (Kaminskas 2002: 12).

Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filologijos skyriuje 1940 m. Etnikos katedra tapo *Etnikos grupe*, 1941 m. – *Etnologijos grupe*. Po 1941 m. birželio mėn. vokiečių okupacijos ši grupė pavadinta *Tautotyros grupe* ir veikė iki pat Vilniaus universiteto uždarymo 1943 m. kovo 17 d. (Dundulienė 1978: 63–64).

Antrosios sovietinės okupacijos pradžioje – 1944 m. – Vilniaus universitetas dar kartą atkuriamas ir rudens semestro metu jo Istorijos-filologijos fakultete įsteigiama *Etnografijos katedra*. Vedėju paskiriamas prof. J. Baldžius, vyresniosiomis dėstytojomis – Jadvyga Čiurlionytė (vėliau Lietuvos muzikos akademijos profesorė) ir SBU Etnologijos ir etnografijos katedros auklėtinė Pranė Stukėnaitė (vėliau P. Dundulienė – VU profesorė) (Dundulienė 1978: 64–65). M. Biržiška ir J. Balys iš Lietuvos pasitraukė į Vakarų.

1947 m. sausio mėn. *Etnografijos katedra* sujungiama su *Meno istorijos katedra* ir pavadinama *Muzeologijos katedra*. Vedėju paskiriamas iki tol buvęs Meno istorijos katedros vedėjas profesorius menotyrininkas Paulius Galaunė. 1947 m. vasario 15 d. posėdžio protokolo Nr. 8 duomenimis, katedroje dirbo menotyrininkai doc. Halina Kairiūkšytė-Jacinienė, doc. Akvilina Mikėnaitė, etnologai prof. J. Baldžius ir vyr. dėstytoja P. Stukėnaitė¹³.

¹² VDU Humanitarinių mokslų fakulteto tarybos posėdžio 1935 05 24 protokolas, VUB RS, F. 96–18, L. 30–31, 76.

¹³ VU Muzeologijos katedros 1947 02 15 posėdžio protokolas, VUA, I, Ap. 16. Vilniaus valstybinis universitetas. Istorijos-filologijos fakultetas. Meno istorijos katedros posėdžių protokolai. 1946 02 08–1946 09 27. Muzeologijos katedros posėdžių protokolai 1947 02 15–1949 05 23. Archeologijos-etnografijos katedros posėdžių protokolai. 1949 09 30–1950 04 22, L. 14.

1949 m. birželio 7 d. Muzeologijos katedros protokolas Nr. 47 paskutinis, nes 1949 m. rugsėjo 30 d. protokolas Nr. 48 jau surašytas kaip *Archeologijos ir Etnografijos katedros* posėdžio protokolas. Katedros vedėjas ir dėstytojai buvo tie patys, tačiau 1949 m. lapkričio 15 d. protokole Nr. 51 katedros vedėjas – archeologas vyr. dėstytojas Pranas Kulikauskas¹⁴. Be šių dėstytojų, katedroje pradėjo dirbti ir archeologė vyr. dėstytoja Regina Volkaitė-Kulikauskienė (vėliau Lietuvos mokslų akademijos akademikė), kuri nuo 1950 m. įvairiu laiku buvo katedros vedėja.

Archeologijos ir etnografijos katedra VU veikė iki 1966 m., nes, sustiprėjus sovietinės valdžios ideologiniam spaudimui, ji buvo uždaryta. Etnografai pradėti rengti kaip istorijos studijų krypties Lietuvos TSR istorijos katedros studentai, įgyjantys etnografo specializaciją.

Etnologijos krypties studijos VU atgaivintos tik 2001 m., įregistravus ir pradėjus vykdyti kultūros istorijos pobūdžio *Lyginamųjų Azijos studijų* programą, tačiau savarankiška katedra neįkurta. 1989 m. atkurtoje Archeologijos ir etnologijos katedroje savarankiška etnologijos studijų programa nevykdyta, 1993 m. katedra reorganizuota į Archeologijos katedrą.

Etnologijos bendrosios studijos VDU atkurtos 1990 m., kai JAV lietuvių kilmės mokslininkų siūlymu Socialinių mokslų fakultete buvo įsteigta *Antropologijos katedra*. Ji buvo tarpfakultetinė, savos studijų programos nevykdė. Katedrai vadovavo prof. Liucija Baškauskaitė, dirbusi VDU pagrindinių studijų prorektore. Katedroje dirbo kun. prof. Kęstutis Paulius Žygas, prof. Raimondas Sidrys (jie – JAV universitetų mokslininkai), taip pat kviestiniai Lietuvos valstybinių mokslo institutų ir kitų aukštųjų mokyklų mokslininkai. 1992 m. katedra pavadinta *Etnologijos ir folkloristikos katedra*, ji pradėjo vykdyti savarankišką Etnologijos ir folkloristikos studijų programą ir perkelta į Humanitarinių mokslų fakultetą. Vedėju paskiriamas folkloristas ir mitologas prof. Norbertas Vėlius. Čia dirbo folkloristė doc. Gražina Kazlauskienė, etnologas ir mitologas doc. Arūnas Vaicekauskas, mitologas doc. Gintaras Beresnevičius, etnologė doc. Egidija Ramanauskaitė-Kiškina. Po prof. N. Vėliaus mirties 1996 m. vienerius metus katedrai vadovavo doc. G. Beresnevičius, o nuo 1997 m. iki 2006 m. – etnologas ir etnomuzikologas prof. Romualdas Apanavičius, kuris nuo 1998 m. iki 2006 m. dirbo ir Humanitarinių mokslų fakulteto dekanu. Nuo 1997 m. katedroje dirba folkloristė prof. Bronislava Kerbelytė, nuo 1998 m. – buvę katedros doktorantai etnologė doc. Rasa Račiūnaitė, lektoriai daktarai etnologė Asta Venskienė, mitologė Dalia Senvaitytė*, folkloristė ir etnologė Laima Anglickienė**.

¹⁴ VU Archeologijos ir etnografijos katedros 1949 11 15 posėdžio protokolas, VUA, I, Ap. 16, L. 54, 59.

* Nuo 2008 m. docentė.

** Nuo 2009 m. docentė.

Aptarus studijų organizavimą galima pažymėti, kad etnologijos studijos Lietuvoje natūraliai susiklostė iš istorijos ir filologijos kryptių studijose skaitytų kursų. Abiejuose universitetuose etnologijos kursus, kol buvo įsteigtos savarankiškos katedros, skaitė aukštos kvalifikacijos mokslininkai, paskelbę reikšmingų veikalų ir aiškiai suvokę tolesnių kryptingų etnologijos studijų būtinybę. Skirtumas tas, kad SBU tokie mokslininkai buvo etnologai, o VDU – folkloristai. 1939–1944 m. politiniai įvykiai šioms studijoms sudavė skaudų smūgį. Vos tik spėjusios susiformuoti, jos buvo pertvarkytos, faktiškai nutraukiant studijas SBU ir vietoj jų į VU perkeltant VDU studijas, kurios sovietinės ir vokiečių okupacijos metais buvo pervadintos. Išvykus į Lenkiją SBU ir pasitraukus iš Lietuvos VDU – VU mokslininkams, kvalifikuotų etnologų po Antrojo pasaulinio karo, išskyrus prof. J. Baldžių ir SBU auklėtinę P. Stukėnaitę, Lietuvoje nebeliko. Reorganizuojant studijas, siejant etnologiją su muziejininkyste, menotyra ir archeologija, galų gale po skaudžiausio 1966 m. pertvarkymo prišliejus prie istorijos, etnologijos studijos per 46 metų laikotarpį vos ruseno. Jos atgaivintos tik 1992 m. VDU, o nuo 2001 m. – ir VU, nors VU jos vykdomos neįsteigus atskiros katedros.

Studijos SBU ir VDU: skirtumai ir jų priežastys

Studijos SBU buvo etnologinio pobūdžio, daugiausia dėmesio buvo skiriama etninės kultūros reiškinių fiksavimo, kaupimo, sisteminimo ir tyrimo klausimams. Kursų dėstytojai, ypač C. Ehrenkreutzowa ir K. Moszyński, buvo ryškūs mokslininkai, paskelbę reikšmingų veikalų. C. Ehrenkreutzowa tyrinėjo Vilniaus krašto etninę kultūrą – apeigas, liaudies etiketą. K. Moszyński per 5 darbo SBU metus irgi gilinosi į šio krašto etninę kultūrą, be fundamentalaus veikalo apie slavų tradicinę kultūrą, jis parengė ir straipsnį apie lietuvių liaudies muzikos instrumentus, kuris buvo paskelbtas lietuviškai (Dundulienė 1978: 59–60; Moszyński 1941).

V. Čiubrinsko nuomone, C. Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutzowa nuo pat Etnologijos skyriaus įkūrimo 1924 m. „vadovavosi aprašomąja – stebėjimo metodika ir svarbiausiu instituto tikslu laikė rengti etnografinius buvusios LDK ir gretimų teritorijų tyrinėjimus bei artefaktų rinkimą muziejui. Tam tikslui buvo sudaromos lauko tyrimų anketos, ir studijos koncentravosi į lauko tyrimus ir muziejininkystę“ (Čiubrinskas 2001: 100). K. Moszyński, 1935 m. pradėjęs vadovauti katedrai, buvo evoliucionistinės etnologijos krypties šalininkas ir, pasak P. Dundulienės, „evoliucionizmo ir kai kurių difuzionizmo metodologinių teiginių sandūroje jis sukūrė vadinamąją kritinio evoliucionizmo kryptį“ (Dundulienė 1978: 59–60).

Tad galima manyti, kad SBU etnologijos studijos atitiko bendrąsias to meto Europos etnologijos tendencijas, kai evoliucionizmą imta keisti kitomis teorijomis, daugiausia dėmesio tradiciškai tebeskiriant etninės kultūros duomenų fiksavimui.

Archyvuose nepavyko rasti studijų planų ir tvarkaraščių, tačiau yra išlikusios kelių Etnologijos ir etnografijos katedros absolventų asmens bylos. Filosofijos magistro diplome (*Dyplom Magistra Filozofii*) įrašyti išlaikyti egzaminai, egzaminuotojas ir įvertinimas. Tai M. Znamierowska-Prüffer¹⁵, gavusios diplomą 1932 m., Mariano Pieciukiewicziaus¹⁶ 1938 m. ir Franciszkos Stukienasóvos¹⁷ (Pranė Stukėnaitė, vėliau – P. Dundulienė) 1939 m. bylos. Remiantis bylose nurodytais egzaminais, išlikusia P. Stukėnaitės studijų knygele (*książeczka legitymacyjna*)¹⁸ ir 1932–1939 m. šių ir kitų magistro egzaminus laikusių studentų egzaminų protokolais¹⁹, galima išskirti magistro egzaminų ir kitus klausytus kursus.

Magistro diplomuose ir egzaminų protokoluose nurodyti egzaminai:

Egzaminatorius	Metai	Dalykas
C. Ehrenkreutzowa K. Moszyńskis	1932–1934 1935–1939	Etnografija ir etnologija (elementarus kursas) <i>Etnografia z etnologią (kurs elementarny)</i>
C. Ehrenkreutzowa K. Moszyńskis	1932–1934 1935–1939	Detalus Lenkijos ir visuotinės etnologijos (materialinės, dvasinės ir socialinės kultūros) pažinimas ir etnologija <i>Szczegółowa znajomość etnografii Polski i powszechnej (kultury materialnej, duchowej i społecznej) oraz etnologii</i>
K. Moszyńskis	1935–1939	Etnologijos tyrimų metodai <i>Metody badań etnologicznych</i>
H. Elenbergas	1932–1939	Filosofijos mokslo pagrindai <i>Główne zasady nauk filozoficznych</i>
B. Zawadskis	1932–1939	Psichologija <i>Psychologia</i>
W. Antoniewiczus	1932–1939	Priešistorė (elementarus kursas) <i>Prehistoria (kurs elementarny)</i>

¹⁵ Filosofijos magistro diplomas (*Dyplom Magistra Filozofii*) L. 304, išduotas 1932 02 20, esantis M. Znamierowska-Prüffer asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVB, B. 327, L. 18.

¹⁶ Filosofijos magistro diplomas (*Dyplom Magistra Filozofii*) L. 869, išduotas 1938 12 17, esantis M. Pieciukiewicziaus asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVCa, B. 1341, L. 10–35.

¹⁷ Filosofijos magistro diplomas (*Dyplom magistra Filozofii*) L. 1437, išduotas 1939 05 08, esantis P. Stukėnaitės (F. Stukienasóva) asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVCa, B. 1447, L. 35.

¹⁸ Studijų knygelė (*Książeczka legitymacyjna*) L. 1432, esanti P. Stukėnaitės (F. Stukienasóva) asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVCa, B. 1447, L. 23–32.

¹⁹ SBU magistro egzaminų 1932–1939 m. protokolai (*Protokóły egzaminów magisterskich na USB z lat 1932–1939*), LCVA, F. 175, Ap. 5IVCb, B. 7–8.

Šie 6 egzaminai, atrodo, buvo privalomi visiems etnologijos ir etnografijos studentams. Tik vienintelė P. Stukėnaitė (Dundulienė) „Priešistorės“ egzamino nelaikiusi, užtat jos diplome yra nurodytas „Geologijos (elementarus kursas)“ egzaminas. Mat pirmaisiais studijų 1936 metais ji mokėsi Matematikos-gamtos mokslų fakultete (*Wydział Matematyczno-Przyrodniczny*), kur, beje, spėjo išlaikyti ir „Filosofijos mokslo pagrindus“, ir „Etnografijos ir etnologijos“ egzaminus. „Geologijos“ egzaminą ji laikė 1938 m., jau studijuodama Humanitariniame fakultete²⁰.

Septintąjį egzaminą magistrai laikė kaip pasirenkamąjį. Diplomuose yra „Antropologijos (elementarus kursas)“, „Istorijos metmenų (*Zarys historii*)“ ir „Slavų filologijos metmenų (*Filologia słowianska w zarysie*)“ egzaminų įrašai.

Remiantis P. Stukėnaitės studijų knygelės 1936–1939 m. įrašais, galima sudaryti šitokį skaitytų etnologijos kursų sąrašą:

Dėstytojas	Metai	Dėstyti dalykai
K. Moszyński	1935–1939	Etnografijos seminaras <i>Seminarium etnograficzne</i>
K. Moszyński	1935–1939	Etnologijos seminaras <i>Seminarium etnologiczne</i>
K. Moszyński	1935–1939	Europos ugrofinų ir baltų etnografijos metmenys <i>Zarys etnografii europejskich Ugro-finów i Baltów</i>
K. Moszyński	1935–1939	Lietuvių ir latvių etnografija <i>Etnografia Litwinów i Łotyszów</i>
K. Moszyński	1935–1939	Visuotinė etnologija <i>Etnologia ogólna</i>

Matyti, kad tik prof. K. Moszyńskio skaityti kursai aprėpia gana platų etnologijos lauką, o teorinių dalykų žinios įtvirtinamos seminarais.

Be šių specialiųjų dalykų, P. Stukėnaitė (Dundulienė) klausėsi nemažai istorijos, archeologijos ir folkloro kursų. Tai „Lenkijos istorijos apžvalga“ (*Przegląd dziejów Polskich*), „Priešistorės skaitiniai“ (*Ćwiczenia z prehistorii*), „Europos valstybių kolonijinė politika“ (*Polytyka kolonialna państw europejskich*), „Romos menas pagonybės nuosmukyje“ (*Sztuka rzymska u schyłku pogaństwa*), „Egėjo kultūra“ (*Kultura egejska*), „Graikų archajinis menas“ (*Sztuka archaiczna grecka*), „Liaudies dainų tyrinėjimai“ (*Badania nad pieśnią ludową*), „Muzikologijos

²⁰ Studijų knygelės (*Książeczka legitymacyjna*) 1936–1939 m. įrašai, esantys P. Stukėnaitės (F. Stukienasowa) asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVCa, B. 1447, L. 1.

kursas“ (*Lektoral muzykologii*)²¹. Akivaizdu, kad SBU etnologai turėjo galimybę gauti platų ir įvairiapusišką išsilavinimą, kuri suteikė ir kitų kryptių dėstytojų skaitomi kursai. Juos skaitė profesoriai W. Antoniewiczzius, J. Iwaszkiewiczzius, R. Gostkowskis, S. Kosćiołkowskis ir kiti. Žinoma, šie kursai labiau siejosi su etnologijos ne su tautosakos studijomis, tad akivaizdu, kad SBU tautosakos, folkloro ir mitologijos kursų trūko.

VDU dėstytojų branduolį sudarė daugiausia folkloristai, tyrinėjantys tautosaką ir mitologiją. Tokių kaip SBU etnologų, gvildenančių vadinamąją materialią kultūrą, VDU nebuvo, tačiau katedros pedagogai buvo paskelbę reikšmingu veikalų. M. Biržiška tyrinėjo tautosaką, J. Balys – tautosaką ir mitologiją, J. Puzinas – priešistoriją, J. Baldžius – vestuvių papročius. Tautosakos tyrinėjimus skelbė ir kursus skaitantys kitų katedrų dėstytojai: V. Krėvė-Mickevičius ir B. Sruoga, etnologijos – E. Volteris, liaudies meno – P. Galaunė. Pedagogų tyrinėjimų kryptys atsispindėjo skaitomuose kursuose. I. Junelytė (Junelytė 2003: 12), remdamasi 1922–1939 m. Humanitarinių mokslų fakulteto tvarkaraščiais, pateikia šitokią skaitytų kursų sąrašą:

Dėstytojai	Metai	Dėstyti pagrindiniai kursai
J. Baldauskas	1935–1939	Folkloristika
J. Balys	1934–1939	Mitologija
M. Biržiška	1922–1939	Lietuvių literatūra ir tautosaka
P. Galaunė	1928–1939	Lietuvos meno istorija
V. Krėvė-Mickevičius	1931–1934	Lietuvių tautosaka
J. Puzinas	1935–1939	Lietuvos, Europos proistorė
B. Sruoga	1932–1939	Rusų tautosaka
E. Volteris	1922–1937	Etnografija ir folkloras

Anot I. Junelytės, akivaizdu, kad VDU „skaityti kursai daugiausia buvo skirti tautosakai ir jos tyrinėjimams, <...> mažiau dėmesio buvo skiriama etnografijai <...>, tai liudija, jog etnografijos mokslas, t. y. materialinė kultūros sritis, buvo gana apleista“ (Junelytė 2003: 12–13). Ne ką padėjo ir skaityti liaudies meno kursai, kurie neužpildė etnologijos dalykų spragos. Tuo studijos VDU iš esmės skyrėsi nuo etnologijos studijų SBU. Taip pat akivaizdu, kad nemaža dalis Etnikos katedroje skaitytų kursų jau buvo skaitomi nuo pat VDU įkūrimo 1922 m. ir kiti kursai juos tik papildė. Ir iki katedros įkūrimo, ir vėliau

²¹ Studijų knygelės (*Książeczka legitymacyjna*) 1936–1939 m. įrašai, esantys P. Stukėnaitės (F. Stukienasówa) asmens byloje, LCVA, F. 175, Ap. 5IVCa, B. 1447, L. 24–32.

daugiausia dėmesio buvo skiriama lietuvių tautosakai, ji gretinta su latvių ir rusų tautosaka. V. Krėvė-Mickevičius nuo 1931 m. skaitė netgi atskiram pietų Lietuvos regionui Dzūkijai skirtus kursus „Lietuvių dzūkų dainos ir padavimai“, „Dzūkų tautosaka“, E. Volteris nuo 1922 m. dėstė: „Latvių tautosaka“, „Latvių folkloras“, „Latgaliečių (rytų latvių. – R. A.) etnografija ir literatūra“. Po 1934 m. Lietuvos ir Latvijos regionams skirtų tautosakos kursų neliko, dėstytojais skaitė bendresnio pobūdžio lietuvių ir latvių tautosakai skirtus kursus (Junelytė 2003, priedas: 42–52).

Etnologijos kursai VDU pradėti skaityti daug anksčiau – nuo 1925 m. Tai A. Volterio „Lietuvos etnografija“, „Rytprūsių (Rytų Prūsijos. – R. A.) kraštotyra“, „Baltų aisčių senovės kultūra ir etnografija“²². Nuo 1937 m. J. Puzinas skaito kursą „Aisčių (baltų. – R. A.) kultūros bruožai“, „Indoeuropiečių protėvynė“, vadovauja seminarams „Lietuvių kultūra prosenovėje“, „Archeologijos pratybos“ (Junelytė 2003, priedas: 50–52).

P. Galaunės „Lietuvos meno istorijos“, „Lietuvių tautodailės“ ir kiti liaudies menui skirti kursai nuo 1928 m. buvo skaitomi iki pat Etnikos katedros veiklos pabaigos 1939 m.

Tad matome, kad VDU tautosaka ne tik persvėrė etnologijos studijas, bet ir 1934 m. įsteigta Etnikos katedra nepakeitė jų pobūdžio. Katedros įsteigimu buvo tik suformuota etnologijos studijų kryptis, kuri iki tol buvo priskirta prie filologijos.

V. Čiubrinsko nuomone, etnologijos mokslo raidą VDU lėmė dviejų metodų – evoliucionistinio ir istorinio kultūrinio – sankirta bei šiuos metodus taikiusių mokslininkų polemika. Evoliucionizmą pripažįstantis J. Baldžius Vienos universitete istorinį kultūrinį metodą perpratusį J. Balį laikė nepakankamu materialistu ir netgi idealistu, o šis teikė pirmenybę faktams, jų kritiniam įvertinimui, duomenų autentiškumui ir atsargioms išvadoms (Čiubrinskas 2001: 101–102).

VDU etnologijos studijos 1940 m. perkeliamos į VU ir truko iki VU uždarymo 1943 m.

Lygindami SBU ir VDU etnologijos studijas matome, kad SBU vyravo etnologinis etnografinis, VDU – folkloristinis tautosakinis pobūdis. SBU etnologijos studijų objektas buvo etninė materialioji kultūra, jos duomenų fiksavimas, rinkimas, todėl šios studijos siejosi ir su istorija bei archeologija. VDU studijų objektas buvo žodinės etninės kultūros palikimas, jo prasmės ir vaizdiniai. Materialiosios kultūros studijos šio objekto neatsvėrė, todėl buvo sąsajų su filologija ir mitologija. Gaila, tačiau šios studijų kryptys VU nesusiliejo 1940 m., nors būtų galėjusios puikiai papildyti viena kitą. 1944 m. įkūrus VU Etnografijos katedrą, pagrindiniu studijų objektu tampa materialioji kultūra,

²²VDU Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojai ir paskaitos, LCVA, F. 61, Ap. 12, B. 187, L. 6, 133, 134; Ap. 13, B. 42, L. 108–110.

nors, kaip sakyta, šios studijų krypties mokslininkų VU faktiškai nebebuvo. Folkloristikos arba tautosakos studijos tapo filologijos krypties studijų dalimi ir buvo siejamos su lietuvių literatūros studijomis.

Studijos Vilniaus universitete: nuo etnologijos iki istorijos taikomosios atšakos

1944 m. atkurtosios Etnografijos katedros studijų plane buvo šie dalykai (Dundulienė 1978: 64–65):

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
P. Stukėnaitė	1944–1947	Lietuvių liaudies kultūros istorija
P. Stukėnaitė	1944–1947	Lietuvos etnografija
P. Stukėnaitė	1944–1947	Pirmykštės visuomenės istorija
J. Baldžius	1944–1947	Lietuvių tautosaka*
J. Baldžius	1944–1947	Folkloro istorija*
J. Baldžius	1944–1947	Liaudies epas
J. Čiurlionytė	1944–1947	Lietuvių liaudies muzika

Nuo 1947 m., panaikinus katedrą, etnologijos dalykai skaitomi Muzeologijos katedroje²³:

Dėstytojas	Metai	Dėstyti dalykai
P. Stukėnaitė	1947–1951	Etnografijos pagrindai
P. Stukėnaitė	1947–1951	Lietuvių buities istorija
P. Stukėnaitė	1947–1951	Lietuvos etnografija
P. Stukėnaitė	1947–1951	Slavų etnografija
P. Stukėnaitė	1947–1951	Pabaltijo kraštų etnografija
P. Stukėnaitė	1947–1951	Etnografijos tyrimų metodika
J. Baldžius	1947–1951	Lietuvių tautosaka
J. Baldžius	1947–1951	Folkloro istorija
J. Baldžius	1947–1951	Pirmykštės visuomenės istorija

* Nustatyta pagal 1947–1951 m. skaitytus kursus.

²³ Muzeologijos katedros posėdžio 1947 02 15 protokolas, VUA, Ap. 16, I, L. 14–16.

Be šių dalykų, J. Baldžius dar skaitė kursą „Archeologijos pagrindai“ etnologams, nes archeologijos specializacijos tuo metu dar nebuvo.

Tie patys etnologijos kursai buvo skaitomi ir 1949 m. katedrą pertvarkius į Archeologijos ir etnografijos katedrą.

Iš kursų sąrašų matyti, kad pokario VU buvo tęsiamos SBU ir VDU tradicijos. P. Stukėnaitės skaitomi kursai siejosi su SBU C. Ehrenkretzowos ir K. Moszyńskio, o J. Baldžiaus – su prieškarinio VDU ir vėlesniais jo bei kitų pedagogų VU skaitytais kursais. Abiejų krypčių – etnologijos ir folkloro – dalykai VU susiliejo ir sudarė daug platesnį nei SBU ir VDU etnologijos studijų lauką.

Nuo 1951 m. J. Baldžių „iškėlus“ iš katedros²⁴ (t. y. atleidus jį iš darbo VU. – R. A.), jos darbuotojų skaičių sumažinus nuo 6 iki 4, platesnių tautosakos kursų nebeliko. Skaityti šie etnologijos kursai²⁵:

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
P. Dundulienė	1951–1953	Pirmąkart visuomenės istorija ir etnografijos pagrindai
P. Dundulienė	1951–1953	Lietuvos etnografija
P. Dundulienė	1951–1953	Lietuvos etnografijos šaltinių mokslas
A. Mikėnaitė	1951–1953	Latvijos etnografija
A. Mikėnaitė	1951–1953	Lauko tyrimų metodika
P. Dundulienė	1951–1953	Specialusis kursas
M. Lukšienė	1951–1953	Tautosaka

Akivaizdu, kad sumažinus kursų skaičių, atsisakyta lyginamojo pobūdžio Pabaltijo kraštų ir slavų etnografijos dalykų, palikta iš esmės tik lietuvių etnografija. Sujungti į vieną iki tol atskiri „Pirmąkart visuomenės istorijos“ ir „Etnografijos pagrindų“ kursai. „Tautosaka“ perduota Lietuvių literatūros katedrai. Studijos VU savo turiniu tampa etnografijos studijomis. Anot V. Čiubrinsko, „sovietinės permainos etnologijoje pirmiausia pakeitė disciplinos pavadinimą,

²⁴ Archeologijos-etnografijos katedros posėdžio 1951 11 09 protokolai, VUA, Ap. 16, II. Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas. Istorijos-filologijos fakultetas, Archeologijos-etnografijos katedra. Katedros posėdžių protokolai 1950 04 28–1952 03 28, L. 80–82.

²⁵ Archeologijos-etnografijos katedros posėdžio 1951 11 09 protokolai, VUA, Ap. 16, II. Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas. Istorijos-filologijos fakultetas, Archeologijos-etnografijos katedra. Katedros posėdžių protokolai 1950 04 28–1952 03 28, L. 73.

<...> įtvirtinamas *etnografijos* terminas, atitinkantis sovietinę <...> disciplininę nomenklatūrą“ (Čiubrinskas 2001: 106). Prie termino pritaikomas ir smarkiai susiaurintas studijų planas, o nuo 1953 m. etnologijos studijos buvo priderintos prie bendro SSSR istorijos studijų plano: kvalifikacija – istorikas, specializacija – etnografija²⁶.

VU archyve išlikusiame rusiškai išleistame SSSR studijų plane ir rankraštiniame jo vertimo bei archeologijos ir etnografijos specializacijų derinimo variante²⁷ matyti, kad bendrąją programos dalį sudarė istorijos ir kitų dalykų kursai, o specializacijos kursai buvo šie:

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
P. Dundulienė	1953–1966	Etnografijos šaltinių mokslas
P. Dundulienė	1953–1966	Lietuvos etnografija
P. Dundulienė	1953–1966	Rytų slavų etnografija
P. Dundulienė	1953–1956 1960–1966	Tarybinio Pabaltijo etnografija
V. Milius	1956–1960	
P. Dundulienė	1953–1956 1960–1966	Lauko tyrimų metodika
V. Milius	1956–1960	
?	1956–1958	Lietuvių – slavų liaudies statyba*
?	1953–1966	Folkloristika**
P. Dundulienė	1953–1966	Etnografijos specseminaras

Palyginti su 1951 m. planu, etnologijos specializacijos dalykai vėl išplečiami, sugražinami lyginamojo pobūdžio kursai. Pridėjus prie jų bendrojoje studijų programos dalyje P. Dundulienės skaitomą kursą „Pirmykštės visuomenės istorijos ir etnografijos pagrindai“, galima sakyti, kad etnologijos studijos, nors

²⁶ *Istorija. Plan specialnosti dla VUZov SSSR*. Moskva, 1953 (*Istorija. SSSR aukštųjų mokyklų specialybės planas*). (Rankraštinis vertimas ir archeologijos bei etnografijos specializacijų papildymas), VUA, Ap. 16, IV. Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko universitetas. Istorijos-filologijos fakultetas, Archeologijos-etnografijos katedra. Archeologijos-etnografijos katedros mokymo planai 1953–1958 m., L. 7.

²⁷ Ten pat.

* Kursą galėjo skaityti J. Butkevičius, dirbęs katedroje laborantu.

** Kursą galėjo skaityti A. Jonynas, dirbęs vyresniuoju dėstytoju Lietuvių literatūros katedroje.

akivaizdžiai atsisakyta tautosakos (folkloro dalykai po 1951 m. skaityti tik Lietuvių literatūros katedroje ir siejami su filologijos studijomis), vėl aprėpė gana platoką lauką. Prisiderinus prie bendros SSSR istorijos studijų programos, buvo imanoma rengti ir kvalifikuotus etnologus.

Dėl 1966 m. ideologinių represijų VU, kai buvo peržiūrėtas lituanistikos katedrų darbuotojų kontingentas, buvo galutinai susiaurintos etnologijos studijos. Archeologijos ir etnografijos katedra buvo uždaryta. Etnologijos kursai prišliejami prie Lietuvos TSR istorijos katedros studijų programos. Beliko tik šie etnologijos dalykai²⁸:

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
P. Dundulienė	1966–1990	Pirmykštės visuomenės istorija
P. Dundulienė	1966–1990	Etnografijos pagrindai
P. Dundulienė	1966–1990	Specialusis kursas
P. Dundulienė	1966–1990	Etnografinė praktika

Etnologijos studijos VU pasidarė tik istorijos studijų priedėliu, anot V. Čiubrinsko, „šalutine istorijos mokslo šaka“ (Čiubrinskas 2001: 103).

Studijas VU mėginta atgaivinti 1989 m. atkuriant Archeologijos ir etnologijos katedrą. Tačiau savarankiška studijų programa nebuvo vykdyta ir po įvairių pertvarkymų 1993 m. liko tik Archeologijos katedra. Etnologijos kursai perkelti į istorijos krypties katedras, kur jie ir šiandien skaitomi kaip specializacijos dalykai. Visa etnologijos bakalauro studijų programa *Lyginamosios Azijos studijos* VU pradėta vykdyti 2001 m., tačiau ji su iki tol buvusiomis etnologijos studijomis beveik nesisieja, nes kultūrologiniu ir menotyriiniu požiūriu, prišliejant ir kalbų studijas, gvildenamos Indijos, Kinijos, Japonijos ir arabų pasaulio kultūros. Studijų programą vykdo Orientalistikos centras.

Studijos atkurtame VDU: integracijos keliu

Atkurtame 1989 m. VDU etnologijos bakalauro studijų programa pradėta vykdyti 1992 m. Studijų programą sudarė šie dalykai²⁹:

²⁸ P. Dundulienės 1967–1968 m. pedagoginio krūvio planas, VUA, Ap. 16, VI. Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas. Istorijos-filologijos fakultetas. Lietuvos TSR istorijos katedra. Dėstytojų pedagoginio krūvio planai ir ataskaitos 1967–1968 m., L. 17.

²⁹ Etnologijos ir folkloristikos bakalauro studijų programa. Patvirtinta 1993 m. Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros archyvas (VDU EFKA) (aprašas ir byla nenurodyti, puslapiai nenumeruoti).

I–II studijų metai

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
K. P. Žygas	1992–1995	Antropologijos įvadas
A. Vaicekauskas M. Michelbertas	1992–1993 1993–1995	Archeologijos įvadas
G. Gedmintas	1992–1995	Sociologijos įvadas
A. Vaicekauskas I. R. Merkienė	1992–1995 1995–1997	Lietuvių etnografijos įvadas
G. Kazlauskienė	1992–2000	Lietuvių tautosakos įvadas
N. Vėlius	1992–1996	Senoji lietuvių religija ir mitologija
A. Butkus V. Kubilius R. Šukienė	1992–1997 1992–2000 1992–1997	Baltų filologijos įvadas* Literatūros mokslo įvadas* Muzikos rašto įvadas*

III–IV studijų metai

Antropologija ir religijotyra (minimumas 2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
R. Sidrys	1992–1995	Fizinė antropologija
R. Sidrys	1992–1995	Kultūrinė antropologija
L. Baškauskaitė	1992–1995	Asmuo ir kultūra
R. Sidrys	1992–1995	Pasaulio kultūra
G. Beresnevičius	1992–1999	Pasaulinės religijos
G. Beresnevičius	1992–1999	Religijų istorijos įvadas

Etnografija (minimumas 2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
V. Milius	1992–1997	Lietuvių liaudies materialinė kultūra
A. Vaicekauskas	1992–2000	Lietuvių liaudies dvasinė kultūra
A. Vyšniauskaitė	1992–1997	Lietuvių etnografijos šaltiniai
V. Milius	1992–1997	Etnografinės medžiagos rinkimo pagrindai

* Pasirenkamas vienas kursas.

Folkloristika (minimumas 2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
G. Kazlauskienė	1992–2000	Lietuvių dainuojamoji tautosaka
G. Kazlauskienė	1992–	Lietuvių pasakojamoji tautosaka
K. Grigas	1992–1997	Lietuvių smulkioji tautosaka
A. Butkus	1992–1995	Latvių tautosaka

Liaudies menas (minimumas 2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
V. Kulikauskienė	1992–1997	Lietuvių tautodailė
K. Poškaitis	1992–1997	Lietuvių liaudies choreografija
V. Kulikauskienė	1992–1997	Lietuvių liaudies kostiumas
V. Levandauskas	1992–	Lietuvių etninė architektūra
L. Burkšaitienė	1992–1997	Lietuvių liaudies dainavimo tradicijos
R. Apanavičius	1992–	Baltų etnoinstrumentologija*

Ekspedicijos (minimumas 2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
L. Proškutė	1992–1999	Tautosakinė ekspedicija
I. R. Merkienė	1992–1997	Etnografinė ekspedicija
E. Ramanauskaitė-Kiškina	1993–2000	Sociologinė ekspedicija

Programa vėl susiejo etnologijos ir folkloristikos dalykus, studijų laukas praplėstas mitologija, religijotyra, antropologija, sociologija, etnomuzikologija. Dalykų grupės suskirstytos taip, kad studentai turėtų galimybę rinktis: iš kiekvienos grupės 4–6 dalykų būtina pasirinkti 2 dalykus. Tai leido tolygiai išdėstyti ir rinktis skaitomus kursus – vienos kurios nors grupės kursų persvara neįmanoma. Pasirinkimo galimybes III–IV studijų metais (I–II metais pasirinkimo galimybės mažos) skatino tvarkaraščių sudarymo būdas, kai buvo siūloma bent po 2 kiekvienos dalykų grupės kursus. Be šių specialaus lavinimo dalykų, studentai privalėjo studijuoti ir I–II metais bendrusius universitetinio lavinimo dalykus, kuriuos sudarė įvairių mokslo sričių privalomieji ir pasirenkamieji kursai.

* Iki 1994 m. „Lietuvių liaudies instrumentinė muzika“.

Etnologijos bakalauro studijų programa 1997 m. buvo patikslinta, atsisakyta kai kurių I–II metais skaitytų kursų ir peržiūrėti *Antropologijos ir religijotyros* bei *Folkloristikos* grupės dalykai. 2000 m. programa pertvarkyta atsižvelgiant į VDU Statuto reikalavimus, pasak kurių, I–II metais „studijuojami bendri Universiteto, pirmiausia – humanitarinio ir socialinio rengimo, taip pat studijų kryptių įvadiniai dalykai“ (*Vytauto Didžiojo universitetas. Statutas* 2000: 22).

Pertvarkyta programa yra šitokia (Etnologijos bakalauro studijų programa 2004: 164–175):

I–II studijų metai

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
R. Apanavičius Z. Kiaupa R. Viedrynaitis	nuo 2001	Mokslo filosofija ir metodologija
L. Bulota	nuo 2001	Antikos kultūros istorija
R. Viedrynaitis	nuo 2001	Pamatiniai filosofijos klausimai
R. Račiūnaitė	nuo 2001	Etnologijos pagrindai
A. Budriūnaitė	nuo 2001	Antikos ir viduramžių filosofija
V. Almonaitis	nuo 2001	Medievistika
R. Apanavičius	nuo 2001	Melofolkloristika
K. Antanaitis	nuo 2001	Modernioji istorija
A. Budriūnaitė	nuo 2001	Modernioji filosofija
G. Kazlauskienė	nuo 2001	Tautosaka

III–IV studijų metai

(pasirenkama 13 dalykų iš 4 grupių, iš kiekvienos grupės būtina pasirinkti ne mažiau kaip 2 dalykus)

Antropologija

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
R. Račiūnaitė	nuo 2001	Antropologija
E. Ramanauskaitė-Kiškina	nuo 2001	Kultūros teorija
M. Bertašius	nuo 2001	Archeologija
D. Senvaitytė	nuo 2001	Mitologija

Etnologija

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
L. Anglickienė	nuo 2001	Etninė materialinė kultūra
A. Vaicekauskas	nuo 2001	Etninė dvasinė kultūra
L. Anglickienė	nuo 2001	Lietuvių etnologijos istoriografija
B. Kerbelytė	nuo 2001	Etnografinės medžiagos rinkimo pagrindai

Folkloristika

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
G. Kazlauskienė	nuo 1992	Lietuvių pasakojamoji tautosaka
G. Kazlauskienė	nuo 2001	Lietuvių tautosakos tyrimo metodologija
R. Apanavičius	nuo 1997	Lietuvių etninė muzika
B. Kerbelytė	nuo 1995	Slavų tautosaka arba Latvių tautosaka

Liaudies menas

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
A. Venskienė	nuo 2001	Lietuvių tautodailė
A. Venskienė	nuo 2001	Lietuvių liaudies kostiumas
V. Levandauskas	nuo 1992	Lietuvių etninė architektūra
G. Kazlauskienė	nuo 2001	Lietuvių liaudies dainos
R. Apanavičius	nuo 1992	Baltų etnoinstrumentologija

Privalomos ekspedicijos

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
L. Anglickienė	nuo 1999	Tautosakinė ekspedicija
R. Račiūnaitė	nuo 1998	Etnografinė ekspedicija
E. Ramanauskaitė-Kiškina	nuo 1997	Etnosociologijos praktikumas

Darbai

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
Katedros dėstytojai	nuo 1992	Kursinis darbas
Katedros dėstytojai	nuo 1992	Diplominis darbas

Pertvarkius I–II metų programą, atsirado galimybė gauti platesnį humanitarinį išsilavinimą. Be to, pasak VDU Statuto, I–II metais studijuojama bendroji programa, neišskiriant Istorijos, Etnologijos ir Filosofijos programų. Jas studentai renkasi tik III metais, o bendros studijos išplečia galimybę rinktis*.

Etnologijos magistratūros studijų programa pradėta vykdyti 1993 m. Ją sudarė šie dalykai³⁰:

Privalomieji kursai

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
V. Leonavičius	1993–1997	Etnologijos tyrinėjimų kryptys ir istorija
G. Kazlauskienė	1993–1997	Tautosakos tyrinėjimų kryptys ir istorija
G. Beresnevičius	1993–1999	Lyginamoji religijotyra
N. Kasatkina	1993–1997	Šiuolaikiniai etniniai procesai
B. Stundžienė B. Kerbelytė	1993–1997 1997	Tautosakos poetika
I. R. Merkienė	1993–1997	Etnologinių tyrimų praktika
Vizituojantis dėstytojas	nuo 1993	Specialusis kursas

Pasirenkamieji kursai (ne mažiau kaip 5 dalykus)

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
E. Ramanauskaitė-Kiškina	1993–1997	Estetika
K. Nastopka	1993–1997	Semiotika
G. Kazlauskienė	1993–1997	Tautosakos ir literatūros ryšiai
B. Kerbelytė	nuo 1995	Liaudies pasaka: struktūra, semantika, raida
I. R. Merkienė	1993–2000	Europos šeimos ir kalendoriniai papročiai
V. Milius	1993–1997	Pabaltijo verslai
V. Kulikauskienė	1993–1997	Lietuvių kostiumo istorija
R. Guzevičiūtė	1993–1997	Liaudies tekstilė
A. Vaicekuskas	1997–1999	Ritualo teorija

* Nuo 2007 m. šios programos vėl studijuojamos atskirai.

³⁰ Lietuvių etninės kultūros magistro studijų programa. Patvirtinta 1995 m. VDU EFKA (aprašas ir byla nenurodyti, puslapiai nenumeruoti).

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
G. Beresnevičius	1993–1999	Religijos tyrimų metodologijos
N. Kasatkina	1993–1997	Modernusis nacionalizmas
R. Apanavičius	1995–1997	Šiaurės Europos etninė muzika
Užsienio kalbų dėstytojai	1993–1997	Trečia užsienio kalba

Magistratūros studijų programoje vyravo praktiniai ir tyrimų istoriją gvil-denantys kursai, trūko teorinio ir metodologinio pobūdžio dalykų. 1997 m. programa pertvarkyta, numatyti šie ir atsisakyta praktinių dalykų. 2002 m. ji dar kartą peržiūrėta, į pasirenkamųjų dalykų sąrašą įtraukta ir istorijos bei filosofijos dalykų (Etninės kultūros magistro studijų programa 2004: 102, 126–132):

Privalomieji kursai

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
I. R. Merkienė R. Račiūnaitė	1997–1999 nuo 1999	Etnologijos teorija ir metodologija
B. Kerbelytė G. Kazlauskienė	1997–1999 nuo 1999	Folkloristikos teorija ir metodologija
G. Beresnevičius D. Senvaitytė	1997–1999 nuo 1999	Lyginamoji religijotyra
R. Apanavičius	nuo 1997	Lyginamoji istorinė etnomuzikologija
E. Ramanauskaitė-Kiškina	nuo 1997	Šiuolaikinės kultūros tyrinėjimai: teorija ir metodologija
B. Kerbelytė	nuo 1995	Tautosakos poetika
Vizituojuantis dėstytojas	nuo 1995	Specialusis kursas

Pasirenkamieji kursai (3 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
B. Kerbelytė	nuo 1995	Liaudies pasakos struktūra, semantika, raida
G. Kazlauskienė	nuo 1997	Mitas žodinės kūrybos istorijoje
G. Beresnevičius D. Senvaitytė	1995–1999 nuo 1999	Religijų tyrimo metodologija
A. Vaicekauskas	nuo 1997	Ritualo teorijos
Vizituojuantis dėstytojas	nuo 2000	Specialusis kursas

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
B. Genzelis	nuo 2002	Politinių ir socialinių teorijų raida Lietuvoje
M. Japertas	nuo 2002	Praktinė filosofija ir humanitariniai mokslai

Pasirenkamieji kursai (2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
J. Kiaupienė	nuo 2002	Europos regionai: istoriografinė samprata
S. Pivoras	nuo 2002	Tautiniai sąjūdžiai Vidurio Rytų Europoje
G. Karoblis	nuo 2002	Šiuolaikinė filosofija
I. Lukšaitė	nuo 2002	Reformacija ir kultūros raida Lietuvoje
P. Lasinskas	nuo 2002	Istorijos filosofija

Tiriamieji ir baigiamasis darbas

Dėstytojai	Metai	Darbas
Katedros dėstytojai	nuo 1995	Tiriamasis darbas Nr. 1
Katedros dėstytojai	nuo 1997	Tiriamasis darbas Nr. 2
Katedros dėstytojai	nuo 1997	Tiriamasis darbas Nr. 3
Katedros dėstytojai	nuo 1995	Baigiamasis darbas

Etnologijos doktorantūros teisė VDU, kartu ir Lietuvos istorijos institutui bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui suteikta 1993 m., ji buvo atnaujinta 1997 m. Peržiūrėjus Lietuvos mokslo sričių ir kryptių klasifikaciją ir folkloro šaką priskyrus etnologijos kryptiai, 2003 m. etnologijos krypties doktorantūros teisė suteikta kartu su Lietuvos istorijos institutu.

1993 m. etnologijos doktorantūros studijų programą sudarė 5 privalomieji ir 29 pasirenkamieji dalykai (pasirinkti ne mažiau kaip 2)³¹.

Privalomieji kursai

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
I. R. Merkienė	1993–2003	Etnologijos teorija ir metodologija
B. Genzelis A. Gaižutis	1993–2003	Kultūros istorija ir filosofija arba kultūrologija

³¹ Etnologijos krypties doktorantūros studijų programa. Patvirtinta 1997 m. VDU EFKA (aprašas ir byla nenurodyti, puslapiai nenumeruoti).

Dėstytojai	Metai	Dėstyti dalykai
G. Beresnevičius	1993–2003	Religijotyra
K. Nastopka	1993–2003	Semiotinė teksto analizė
J. A. Krikštopaitis	1993–2003	Istorinė savimone ir teorinis mąstymas

Iš 29 pasirenkamųjų dalykų buvo numatyti įvairūs etnologijos, folkloristikos, religijotyros, mitologijos, kultūrologijos, antropologijos, menotyros, etnomuzikologijos, dialektologijos kursai, kuriuos kaip konsultacijas teikė įvairių Lietuvos universitetų mokslininkai.

2004 m. programa peržiūrėta, privalomųjų dalykų sumažinta iki 3, taip pat sutrumpintas ir pasirenkamųjų dalykų sąrašas³²:

Privalomieji kursai

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
M. Teresevičienė K. Pukelis R. Laužackas	nuo 2004	Universitetinė didaktika
A. Čepaitienė	nuo 2004	Etninis ir kultūrinis tapatumas
R. Račiūnaitė	nuo 2004	Etnologijos teorijos

Pasirenkamieji kursai (2 dalykai)

Dėstytojai	Metai	Dėstomi dalykai
P. Kalnius	nuo 2004	Etnosociologija
E. Ramanauskaitė-Kiškina	nuo 2004	Kultūrologija
R. Apanavičius	nuo 2004	Etninės muzikos teorija
B. Kerbelytė	nuo 2004	Struktūrinė semantinė teksto analizė
G. Kazlauskienė	nuo 2004	Mito modeliai
Ž. B. Šaknys	nuo 2004	Europos tautų papročiai

Kitaip negu ankstesnė, ši doktorantūros studijų programa kryptingesnė, ją vykdo vien tik VDU ir Lietuvos istorijos instituto mokslininkai. VDU Senato sprendimu visų doktorantūros sričių ir krypčių programoms numatytas kursas „Universitetinė didaktika“ skirtas jauniems mokslininkams pasirengti pedagoginiam darbui. VDU Rektorato sprendimu nuo 1997 m. visų sričių ir krypčių

³² Etnologijos krypties doktorantūros studijų programa. Patvirtinta 2004 m. VDU EFKA (aprašas ir byla nenurodyti, puslapiai nenumeruoti).

doktorantai atlieka privalomąją pedagoginę praktiką kaip profesorių ir docentų asistentai – padeda skaityti kursus vadovaudami pratyboms ir seminarams.

Aptarus VDU etnologijos studijas, galima išvelgti, kad joms būdingi prieškarinių SBU ir VDU etnologijos krypčių ypatumai, kurie buvo beveik išnykę pokario metais dėl sovietinės ideologijos poveikio. SBU etnologijos tradicijos visiškai atgaivintos atkurtame VDU, kur jas tęsti pradėjo SBU auklėtinės P. Stukėnaitės-Dundulienės mokiniai profesoriai habilituoti daktarai I. R. Merkienė ir V. Milius. Jie kartu su etnologe, VDU auklėtine prof. habil. dr. Angele Vyšniauskaite skaitė svarbiausius kursus, vadovavo bakalaurų, magistrų darbams ir daktaro disertacijoms. Folkloro krypties, susiklosčiusios prieškarinio VDU, studijas atkurtame VDU atgaivino VU auklėtinis prof. habil. dr. Norbertas Vėlius, nuo pat Etnologijos ir folkloristikos katedros įsteigimo 1992 m. iki ankstyvos mirties 1996 m. vadovavęs šiai katedrai. Būtent jo iniciatyva etnologija vėl susieta su folkloristika, o sudaryta programa iš esmės nepakito iki šiol. Etnologijos ir folkloristikos lauką praplėtė antropologijos, kultūrologijos, mitologijos, religijotyros, etnomuzikologijos, meno tyros dalykai, praturtinę etnologijos studijas naujomis galimybėmis.

Apibendrinimas

Etnologijos studijos Lietuvoje išaugo iš istorijos ir filologijos krypčių studijose skaitomų kursų. Studijos SBU labiau siejosi su etnologija, VDU – su folkloristika. Šios kryptys dėl sudėtingų prieškarinio ir karo meto politinių sąlygų nesusiliejo. Perkėlus studijas iš VDU į VU, ten SBU etnologijos mokslininkų nebeliko, o pokario metais dėl sovietinės ideologijos įtakos etnologija VU buvo nukreipta etnografijos linkme (folkloristika ilgainiui susieta su filologija) ir tapo taikomąja istorijos studijų atšaka.

Etnologijos SBU ir VDU tradicijos susietos ir plėtojamos atkurtame VDU. SBU etnologijos tradicijas VDU tęsė SBU auklėtinės prof. P. Dundulienės mokiniai – iškilūs etnologijos mokslininkai, o VDU folkloristikos tradicijos ruseno ir pokario VU, kur subrendo iškilus folkloristas ir mitologas prof. N. Vėlius.

Susietos SBU ir VDU etnologijos studijų pakraipos atkurtame VDU praplėtos antropologijos, kultūrologijos, mitologijos, religijotyros, etnomuzikologijos dalykais, praturtinusiais etnologijos studijų lauką naujomis galimybėmis.

Literatūra

Čiubrinskas Vytis. 2001. Sovietmečio iššūkiai Lietuvos etnologijai: disciplina, ideologija ir patriotizmas, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 1(10): 99–117.

Dundulienė Pranė. 1978. *Etnografijos mokslas Vilniaus universitete*. Vilnius: Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija.

- Etninės kultūros magistro studijų programa. 2004. *Vytauto Didžiojo universitetas. Magistro studijų programos. Katalogas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Etnologijos bakalauro studijų programa. 2004. *Vytauto Didžiojo universitetas. Bakalauro studijų programos. Katalogas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Junelytė Ina. 2003. *Etnologija tarpukario Vytauto Didžiojo universitete* [VDU Etnologijos bakalauro darbo rankraštis]. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Kaminskas Vytautas. 2002. Aštuoniasdešimties metų kelią peržvelgus, *Vytauto Didžiojo universitetas: mokslas ir visuomenė 1922–2002*: 9–38. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Kubilius Jonas ir kt. (red.). 1977. *Vilniaus universiteto istorija. 1803–1940*. Vilnius: Mokslas.
- Kubilius Jonas ir dr. (red.). 1979. *Istorija Vilniusskogo universiteta (1579–1979)*. Vilnius: Mokslas.
- Lasinskas Povilas, Pivoras Saulius. 2002. Humanitarinių mokslų fakultetas, *Vytauto Didžiojo universitetas: mokslas ir visuomenė 1922–2002*: 125–148. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Milius Vacys. 1994. Vytauto Didžiojo universiteto įnašas tyrinėjant etninę kultūrą, *Liaudies kultūra* 1: 45–47.
- Moszyński Kazimierz. 1941. Kai kurie lietuvių liaudies muzikos instrumentai, *Gimtasai kraštas* 1–2: 51–64.
- Vytauto Didžiojo universitetas. Statutas*. 2000. Patvirtinta 2000 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. VIII-2077. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

Studies in Ethnology in Lithuania in 1927–2005

Romualdas Apanavičius

Summary

Studies in ethnology in Lithuania began at the Stefan Batory University (USB) in Vilnius in 1927, and at the Vytautas Magnus University (VMU) in Kaunas in 1934. Although both universities were located in different states at the time mentioned – USB in Poland, and VMU in Lithuania – the area and the problems of the studies were almost similar. At the USB, the original studies in ethnology had been developed from the subjects of history, at the VMU, from courses of philology. Activities of distinguished scholars in the Department of Ethnology and Ethnography at the USB and the Department of Ethnic Studies at the VMU led to the establishment of this discipline.

The programme at the USB was orientated mostly to ethnology and ethnography. The main subject of ethnological studies at the VMU was folklore. These two directions of ethnology were not united in 1939 when the activities of the USB were suspended by the Lithuanian Seimas (Parliament), and, as a result, the Faculty of Humanities was moved from the VMU to Vilnius University (VU); the representatives of the Humanities and ethnology of USB had left Lithuania at that time.

After the Second World War, studies in ethnology were developed at the VU only. In 1950 VMU was divided into two higher schools, Kaunas Institute of Polytechnics and Kaunas Institute of Medicine. VMU had been practically closed down by the Soviet authorities.

Ethnology at the VU was developed as the subject of studies at the departments of Ethnography, Museum Studies, Archaeology and Ethnology, and, in 1964, at the Department of History of the Soviet Socialist Republic of Lithuania. The studies were orientated towards a particular peculiarity of ethnography, which became a branch of studies in history. The major subjects of ethnological studies were taught by a USB Master of Philosophy (1939) Pranė Stukėnaitė, later Professor at VU Pranė Dundulienė. Due to her efforts, traditions in the studies of ethnology, originating at USB were continued.

The subjects of folklore were transferred to the Department of Lithuanian Literature at VU where they became a branch of studies in philology. Ethnology and folklore existed as two different branches of different directions at VU.

The traditions of studies in ethnology of USB and VMU were united in 1992, when the Department of Ethnology and Folklore at VMU, which was re-established in 1989, was founded. The subjects of the studies embrace not only ethnology and folklore, but ethnography, anthropology, ethnomusicology, mythology, religion, as well art and modern culture studies. The Bachelor programme "Ethnology" began in 1992 and the Master programme "Ethnic Culture" as well as Doctoral studies in ethnology, in 1993. According to the VMU Statute, two years of bachelor studies are allotted to the wide-ranging study of obligatory and alternative courses, and the next two years for specialization. The Master and doctoral programmes concentrate upon the special studies, and the Master studies propose alternative subjects in ethnology, history, philosophy.

Authorities in ethnology at the VMU were former students of Professor P. Dundulienė. Distinguished ethnologists, Professor Irena Regina Merkienė, Professor Vacys Milius, together with the VMU graduate Professor Angelė Vyšniauskaitė had been teaching the main subjects in ethnology since 1992. A graduate of VU, folklorist and mythologist Professor Norbertas Vėlius, teaching subjects in mythology and folklore, was the head of the Department of Ethnology and Folklore from 1992 to 1996. From 1997 to 2006, the ethnologist and ethnomusicologist Professor Romualdas Apanavičius was the head of this department.